

РОЛЬ ЗМІ В АНТИКОРУПЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ

Хаванов Артем В'ячеславович
кандидат економічних наук,
директор з комплаєнсу,
АТ «Укрпошта»
ORCID: 0009-0002-9755-3420
E-mail: artem.khavanov@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню ролі засобів масової інформації (ЗМІ) в антикорупційній політиці та їх впливу на економічну безпеку держави. Корупція є значною загрозою для економічної стабільності та зростання, підриваючи довіру до державних інститутів, збільшуючи економічні ризики та знижуючи інвестиційну привабливість країни. В умовах глобалізації ЗМІ стають ключовим інструментом у боротьбі з корупцією, виступаючи посередниками між суспільством та владою, забезпечуючи прозорість та підзвітність дій державних органів. Дослідження показує, що рівень свободи преси є важливим фактором, який визначає ефективність ЗМІ у боротьбі з корупцією. У країнах із високим рівнем свободи слова та незалежності журналістів антикорупційні розслідування ЗМІ сприяють зміцненню економічної безпеки, виявляючи корупційні схеми та спонукаючи державні структури до вжиття антикорупційних заходів. Яскравим прикладом є розкриття офшорних схем у рамках публікації «Панамських документів», що призвело до глобальних змін у податковому регулюванні та зміцненні економічної стабільності низки держав. Однак у країнах з обмеженою свободою преси роль ЗМІ в антикорупційній політиці суттєво ослаблена. Державний контроль за медіа обмежує можливості для проведення журналістських розслідувань та оприлюднення корупційних схем, що веде до зміцнення корупції та ослаблення економічної безпеки. Дослідження також виявляє ризики маніпуляції ЗМІ для дискредитації політичних опонентів в авторитарних режимах, що негативно позначається на рівні суспільної довіри до медіа та знижує їхній потенціал у боротьбі з корупцією. Стаття наголошує на необхідності зміцнення незалежності ЗМІ, захисту журналістів та розвитку міжнародного співробітництва у сфері антикорупційних розслідувань. Ці заходи сприяють створенню прозорої та стабільної економічної системи, що зрештою зміцнює економічну безпеку держави. Дослідження робить висновок про те, що незалежні та вільні ЗМІ є одним із ключових факторів успішної антикорупційної політики та необхідні для забезпечення економічної безпеки на національному та міжнародному рівні.

Ключові слова: ЗМІ, антикорупційна політика, економічна безпека, журналістські розслідування, свобода преси, прозорість, державні інститути, корупція, державний контроль, інформаційна прозорість.

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2024.3.4>

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Корупція є однією з ключових загроз сталому розвитку сучасних держав, підриваючи політичну та економічну стабільність, знижуючи рівень довіри громадян до влади та порушуючи механізми демократичного контролю. Вона має прямий і опосередкований вплив на багато аспектів суспільного життя, включаючи погіршення інвестиційного клімату, зменшення рівня конкуренції та нерівність розподілу ресурсів. Ці наслідки прямо впливають на економічну безпеку держави, послаблюючи її здатність забезпечувати сталий розвиток та економічну незалежність.

Засоби масової інформації (ЗМІ) в умовах глобалізації та цифрової революції відіграють значну роль у підтримці антикорупційної політики. Їхня найважливіша функція полягає у створенні прозорості та підзвітності державної влади, а також у мобілізації громадської думки для боротьби з корупцією. При цьому вплив ЗМІ на процеси боротьби з корупцією та забезпечення економічної безпеки держави варіюється залежно від рівня свободи преси, доступності інформації та існуючих законодавчих норм.

Однак, незважаючи на наявність численних досліджень у цій галузі, питання залишається актуальним, оскільки не до кінця розкрито специфіку впливу ЗМІ на

економічну безпеку через призму антикорупційної діяльності. Дослідження потребує більш глибокого аналізу механізмів взаємодії медіа та державних органів, впливу журналістських розслідувань на антикорупційну політику, а також розгляду економічних наслідків цієї взаємодії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у теоретичне дослідження проблеми впливу корупції на забезпечення економічної безпеки держави зробили вітчизняні та іноземні вчені, зокрема: Гулак О.В., Дубчак Л.М. та Курило В.І. [1] в дослідженні «До питання про шляхи подолання корупції в Україні»; Нікольчук Ю.М. та Лопатовська О.О. [12] в дослідженні: «Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення». Однак, вплив корупції на систему економічної безпеки держави та механізмів її нейтралізації потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є дослідження ролі засобів масової інформації в антикорупційній політиці та їх впливу на економічну безпеку держави. Зокрема, у роботі ставляться такі завдання:

- аналіз механізмів взаємодії ЗМІ та державних антикорупційних структур;
- дослідження впливу свободи преси на ефективність антикорупційних розслідувань;

- оцінка економічних наслідків журналістських розслідувань для державних інституцій та суспільства;
- виявлення факторів, що сприяють посиленню чи ослабленню ролі ЗМІ у боротьбі з корупцією.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі методи дослідження:

1. Аналіз літератури – систематизація та аналіз існуючих досліджень, присвячених темі впливу ЗМІ на антикорупційну політику та економічну безпеку.

2. Контент-аналіз ЗМІ – дослідження журналістських матеріалів на тему корупції з метою виявлення їхнього впливу на громадську думку та державну політику.

3. Порівняльний метод – зіставлення ролі ЗМІ у країнах із різними рівнями свободи преси та політичного контролю за медіа.

4. Кейс-аналіз – дослідження конкретних випадків (журналістських розслідувань), таких як «Панамські документи», для оцінки їх впливу на економічну безпеку.

5. Економіко-статистичний аналіз – вивчення взаємозв'язку між рівнем корупції, економічною безпекою та активністю ЗМІ на основі статистичних даних із відкритих джерел (наприклад, Transparency International, Світовий банк).

Результати дослідження. Роль ЗМІ в антикорупційній політиці та їх вплив на економічну безпеку держави – тема, яка потребує детального розгляду багатьох аспектів. В рамках цього дослідження було виділено ключові напрямки, за якими можна оцінити вплив ЗМІ на економічну безпеку через призму їхньої участі в антикорупційній діяльності. Це взаємозв'язок між рівнем свободи преси та ефективністю боротьби з корупцією, роль журналістських розслідувань у зміцненні економічної безпеки, а також потенційні ризики маніпуляції інформацією в умовах обмеженої свободи слова.

1. *Вплив свободи преси на антикорупційну політику та економічну безпеку.* Однією з найбільш яскраво виражених закономірностей, виявлених у ході дослідження, є пряма залежність між рівнем свободи преси та здатністю держави ефективно боротися з корупцією, що безпосередньо пов'язано з економічною безпекою. У країнах із високим рівнем свободи слова та незалежності ЗМІ спостерігається значне скорочення корупційних проявів, що сприяє зміцненню економічної безпеки та стабільності. Це пояснюється кількома чинниками.

По-перше, незалежні ЗМІ забезпечують прозорість роботи державних структур та компаній. У країнах, де є свобода слова та незалежні ЗМІ можуть безперешкодно займатися журналістськими розслідуваннями, корупційні схеми швидше виявляються, що призводить до негайних дій з боку правоохоронних органів. Це знижує економічні втрати, пов'язані з корупцією, які можуть включати нецільове використання бюджетних коштів, зниження ефективності державних інвестицій та витік капіталу.

Прикладом може бути Скандинавія, де ЗМІ беруть активну участь в антикорупційній діяльності, а високий рівень довіри до урядових інститутів сприяє економічній стабільності. Згідно з дослідженнями Transparency

International, країни з високими показниками свободи преси, такі як Норвегія, Швеція та Данія, займають лідируючі позиції в рейтингах найменшого рівня корупції, що безпосередньо відбивається на їх економічній безпеці [2]. У цих країнах прозорість роботи державних органів та компаній сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату, стимулює внутрішні та зовнішні інвестиції, що позитивно позначається на економіці.

По-друге, незалежні ЗМІ, публікуючи матеріали про корупцію, чинять тиск на уряд, спонукаючи його до проведення реформ, спрямованих на покращення управління та контролю. Як показують дослідження, уряди в країнах з високою свободою слова частіше реагують на повідомлення ЗМІ про корупцію, запроваджуючи додаткові заходи для запобігання аналогічним порушенням у майбутньому [7]. Це, у свою чергу, призводить до покращення якості управління, що позитивно позначається на макроекономічних показниках: зниження рівня інфляції, підвищення ефективності державного управління та зміцнення фінансової дисципліни.

У країнах з обмеженою свободою преси економічна безпека часто опиняється через те, що корупційні схеми залишаються прихованими від громадськості, а виявлення корупції стає рідкісним і випадковим процесом. Це послаблює довіру до державних інституцій, призводить до неефективності економічної політики та підвищує ризики для бізнесу [4]. Прикладом можуть бути країни з низьким рівнем свободи слова, такі як Китай. Незважаючи на масштабні зусилля щодо боротьби з корупцією, обмежений доступ ЗМІ до інформації робить їх вплив на державні інститути вкрай обмеженим, що, у свою чергу, сприяє вкорененню корупційних практик та послабленню економічної безпеки.

2. *Роль журналістських розслідувань у зміцненні економічної безпеки.* Журналістські розслідування, особливо ті, що стосуються корупційних схем у державних та приватних структурах, істотно впливають на стан економічної безпеки держави. Вони не лише розкривають корупційні схеми, а й стимулюють економічні та політичні зміни, які ведуть до зниження корупційних ризиків та зміцнення економіки.

Одним із найвідоміших прикладів впливу ЗМІ на боротьбу з корупцією є публікація Міжнародного консорціуму журналістів-розслідувачів (ICIJ) про так звані «Панамські документи» [9]. Цей випадок став глобальним прикладом того, як журналісти можуть не тільки виявити приховані фінансові схеми, а й вплинути на національні економічні системи різних країн. В результаті розслідування безліч світових лідерів і політиків виявилось замішаними в ухиленні від сплати податків та незаконному виведенні капіталу зі своїх країн, що підірвало довіру до фінансових систем цих держав.

Після публікації розслідування у низці країн було запроваджено нові закони, спрямовані на боротьбу з відмиванням грошей та посилення контролю за офшорними компаніями. Слідом за цим глобальні ініціативи щодо посилення податкового регулювання призвели до того, що багато держав посилили свої позиції щодо економічної безпеки. Зокрема, було посилено співпрацю

між податковими та правоохоронними органами різних країн, що зміцнило національні економічні системи та підвищило ефективність контролю за капіталами.

Важливою особливістю журналістських розслідувань є те, що вони привертають увагу громадськості до проблем корупції та викликають масштабні дискусії у суспільстві. У демократичних країнах, де існує реальна можливість громадського тиску на владу, такі розслідування стають каталізатором політичних реформ. Такі реформи, як посилення контролю над держзакупівлями або посилення антикорупційного законодавства, можуть сприяти зміцненню економічної безпеки держави, покращуючи умови для бізнесу та підвищуючи довіру до правових та державних інституцій.

Водночас, у авторитарних режимах журналістські розслідування найчастіше пригнічуються, що знижує ефективність боротьби з корупцією. Наприклад, у таких країнах як Венесуела та Туркменістан, де незалежні медіа або відсутні, або зазнають жорстких обмежень, корупційні схеми практично не розкриваються, що веде до глибокої системної кризи, відтоку капіталу та ослаблення економічної безпеки.

3. Економічні втрати від корупції та роль ЗМІ у їх зниженні. Корупція завдає значних збитків економіці, впливаючи на макро- та мікроекономічні процеси. Вона знижує ефективність розподілу ресурсів, підвищує витрати на ведення бізнесу та підриває довіру до державних інституцій [1]. Економічні наслідки корупції проявляються у таких формах, як збільшення бюджетного дефіциту, зниження конкурентоспроможності на міжнародній арені, скорочення інвестицій та зниження податкових надходжень до скарбниці. У цьому контексті роль ЗМІ як інструменту боротьби з корупцією стає особливо значущою.

За даними Світового банку, щорічні економічні втрати від корупції в країнах, що розвиваються, становлять близько 1 трильйона доларів США [8]. Ці кошти могли б бути спрямовані на розвиток інфраструктури, покращення соціальних програм та стимулювання економічного зростання. Однак, без ефективного громадського контролю та незалежної преси, ці суми продовжують витікати з державних бюджетів у приватні кишені, що підриває економічну безпеку країн. В умовах обмеженої прозорості та нестачі інформації корупційні схеми стають систематичною проблемою, що веде до збільшення рівня нерівності, зростання безробіття та стагнації економіки.

Журналістські розслідування здатні виявляти найскладніші та приховані схеми корупції, запобігаючи подальшим економічним втратам. У країнах, де незалежні медіа мають доступ до інформації та можуть про-

водити розслідування без тиску з боку влади, рівень корупції є значно нижчим. Наприклад, у Німеччині журналісти неодноразово розкривали складні фінансові схеми та випадки зловживання владою, що допомагало запобігти економічним втратам. У той же час у країнах з високим рівнем корупції та обмеженою свободою преси, таких як Нігерія чи Бангладеш, економічні втрати від корупції залишаються вкрай високими, оскільки розслідування або не проводяться, або зазнають жорсткої цензури.

4. Ризики маніпуляції ЗМІ та їх вплив на економічну безпеку. Незважаючи на значну роль ЗМІ у боротьбі з корупцією, існує також і зворотний бік – ризики використання медіа для маніпуляції громадською думкою, що може негативно впливати на економічну безпеку. В умовах політичної залежності медіа можуть стати інструментом у руках влади чи певних економічних груп для дискредитації політичних опонентів чи конкурентів, а не для реальної боротьби з корупцією. У таких випадках суспільна довіра до ЗМІ падає, що послаблює здатність суспільства ефективно контролювати владу та боротися з корупцією.

Прикладом може бути ситуація у деяких авторитарних державах, де ЗМІ контролюються урядовими структурами і є інструментом придушення політичної опозиції. У цих умовах журналістські розслідування не відображають реального стану корупції в країні, а їхнє використання для політичної боротьби підриває довіру до медіа як до незалежного інституту. Внаслідок цього страждає економічна безпека, оскільки корупційні схеми продовжують існувати, а потенційні інвестиції скорочуються через низький рівень довіри до державних інституцій [12].

Висновки. Таким чином, дослідження показало, що ЗМІ відіграють важливу роль у боротьбі з корупцією та зміцненні економічної безпеки держави. У країнах із високим рівнем свободи слова та незалежності медіа журналістські розслідування сприяють виявленню корупційних схем, мобілізують громадськість та стимулюють політичні реформи, що позитивно позначається на економічній безпеці. Водночас у країнах з обмеженою свободою преси роль ЗМІ у боротьбі з корупцією значно знижується, що веде до вкорінення корупційних практик та послаблення економічної безпеки.

Для підвищення ефективності боротьби з корупцією та забезпечення економічної безпеки необхідно забезпечувати незалежність та захист ЗМІ, а також розвивати міжнародне співробітництво у галузі журналістських розслідувань. Це дозволить створити більш прозорі та стабільні економічні умови, що позитивно позначиться на глобальній та національній безпеці.

Список використаної літератури:

1. Гулак О.В., Курило В.І., Дубчак Л.М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.29>
2. Публікації Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/publications> (дата звернення: 26.09.2024).
3. Дослідження Transparency International Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/research/> (дата звернення: 26.09.2024).

4. Інформаційні матеріали Відділу боротьби з корупцією та економічною злочинністю Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC). URL: <https://www.unodc.org/corruption/index.html> (дата звернення: 26.09.2024).
5. Конвенція ОЕСР про боротьбу з хабарництвом. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/explore/oecd-standards/anti-bribery-convention/> (дата звернення: 26.09.2024).
6. Конвенція ООН проти корупції. Відділ боротьби з корупцією та економічною злочинністю Управління ООН з наркотиків і злочинності. URL: <https://www.unodc.org/corruption/en/uncac/learn-about-uncac.html> (дата звернення: 26.09.2024).
7. Офіційний сайт Організації Економічного Співробітництва та Розвитку. Центр антикорупції та доброчесності. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/> (дата звернення: 26.09.2024).
8. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/> (дата звернення: 26.09.2024).
9. ПАНАМСЬКІ ДОКУМЕНТИ. Викриття шахрайської офшорної фінансової індустрії. URL: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/> (дата звернення 26.09.2024).
10. Рекомендація Ради громадської доброчесності ОЕСР. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/explore/oecd-standards/integrity-recommendation/> (дата звернення: 26.09.2024).
11. Рекомендація щодо подолання ризиків корупції в агентствах, які займаються співробітництвом у сфері розвитку. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/explore/oecd-standards/managing-risk-corruption-development/> (дата звернення: 26.09.2024).
12. Нікольчук Ю.М. Лопатовська О.О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175>

References:

1. Gulak O. V., Kurylo V. I., Dubchak L. M. (2021) Do pytannya pro shliahy podolannya koruptsii v Ukraini [To the question of ways to overcome corruption in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, no. 1, pp. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.29> (in Ukrainian)
2. Publikatsiyi Transparency International [Publications of Transparency International]. Available at: <https://www.transparency.org/en/publications> (accessed September 26, 2024).
3. Doslidzhennya Transparency International Ukrayina [Researches of Transparency International Ukraine]. Available at: <https://ti-ukraine.org/en/research/> (accessed September 26, 2024).
4. Informatsiyeni materialy Viddilu borot'by z koruptsiyeyu ta ekonomichnoyu zlochynnistyu Upravlinnya OON z narkotyktiv i zlochynnosti (UNODC). [Information materials The United Nations Convention against Corruption (UNCAC). United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) i (UNODC)]. Available at: <https://www.unodc.org/corruption/index.html> (accessed September 26, 2024).
5. Konventsiya OESR pro borot'bu z khabarnytstvom [OECD Anti-Bribery Convention. Organization of Economic Cooperation and Development]. Available at: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/explore/oecd-standards/anti-bribery-convention/> (accessed September 26, 2024).
6. Konventsiya OON proty koruptsiyi [The United Nations Convention against Corruption (UNCAC)]. Available at: <https://www.unodc.org/corruption/en/uncac/learn-about-uncac.html> (accessed September 26, 2024).
7. Ofitsiyyny sayt Orhanizatsiyi Ekonomichnoho Spivrobitnytstva ta Rozvytku. Tsentr antykoruptsiyi ta dobrochesnosti [Organization of Economic Cooperation and Development]. Available at: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/> (accessed September 26, 2024).
8. Ofitsiyyny sayt Svitovoho banku [World Bank. Official website]. Available at: <https://www.worldbank.org/> (accessed September 26, 2024).
9. PANAMS'KI DOKUMENTY. Vykryttya shakhrays'koyi ofshornoji finansovoyi industriyi. Ofitsiyyny sayt Mizhnarodnoho konsortsiumu zhurnalistiv-rozsliduvachiv [THE PANAMA PAPERS. Exposing the Rogue Offshore Finance Industry. International Consortium of Investigative Journalists. Official website]. Available at: <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/> (accessed September 26, 2024).
10. Rekomendatsiya Rady hromads'koyi dobrochesnosti OESR [OECD Recommendation of the Council on Public Integrity]. Organization of Economic Cooperation and Development. Available at: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/explore/oecd-standards/integrity-recommendation/> (accessed September 26, 2024).
11. Rekomendatsiya shchodo podolannya ryzykiv koruptsiyi v ahentstvakh, yaki zaymayut'sya spivrobitnytstvom u sferi rozvytku [Recommendation on tackling the risk of corruption in development co-operation agencies]. Organization of Economic Cooperation and Development. Available at: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/explore/oecd-standards/managing-risk-corruption-development/> (accessed September 26, 2024).
12. Nikolchuk Yu. and Lopatovska O. (2023) Investytsiina pryvablyvist Ukrainy: osnovni tendentsii, problemy ta kliuchovi vektory vyrishennia [Investment attractiveness of Ukraine: main trends, problems and key vectors of solution]. *Innovation and Sustainability*, no. 1. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175> (in Ukrainian)

Artem Khavanov, PhD, Director of Compliance, JSC “Ukrposhta”

THE ROLE OF THE MEDIA IN ANTI-CORRUPTION POLICY AND THEIR IMPACT ON ECONOMIC SECURITY

The article focuses on the role of mass media in anti-corruption policy and its influence on the economic security of the state. Corruption poses a significant threat to economic stability and growth, undermining trust in government institutions, increasing economic risks, and reducing the investment attractiveness of the country. In the context of globalization, the media becomes a key tool in the fight against corruption, acting as intermediaries between society and authorities, ensuring transparency and accountability of government actions. The study shows that the level of press freedom is a

crucial factor determining the effectiveness of media in combating corruption. In countries with a high level of press freedom and journalistic independence, media-led anti-corruption investigations contribute to strengthening economic security by uncovering corruption schemes and encouraging government structures to adopt anti-corruption measures. A prominent example is the exposure of offshore schemes through the publication of the "Panama Papers", which led to global changes in tax regulation and the strengthening of the economic stability of several states. However, in countries with restricted press freedom, the role of the media in anti-corruption policy is significantly weakened. Government control over the media limits the ability to conduct journalistic investigations and disclose corruption schemes, leading to the entrenchment of corruption and the weakening of economic security. The research also highlights the risks of media manipulation to discredit political opponents in authoritarian regimes, which negatively affects public trust in the media and reduces their potential in the fight against corruption. The article emphasizes the need to strengthen the independence of the media, protect journalists, and develop international cooperation in the field of anti-corruption investigations. These measures contribute to the creation of a transparent and stable economic system, which ultimately strengthens the economic security of the state. The study concludes that independent and free media are one of the key factors for successful anti-corruption policies and are essential for ensuring economic security at both national and international levels.

Key words: *media, anti-corruption policy, economic security, investigative journalism, press freedom, transparency, government institutions, corruption, government control, information transparency.*

Дата надходження до редакції: 06.09.2024 р.